

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 324(497.4)"1931":929Barle J.
Prejeto: 22. 8. 2011

Poslanska epizoda šentjakobskega župnika Janka Barleta

BLAŽ OTRIN

mag. zgodovine, višji arhivist

Nadškofijski arhiv Ljubljana, Krekov trg 1, SI-1000 Ljubljana

e-pošta: blaz.otrin@rkc.si

IZVLEČEK

Na volitvah v narodno skupščino 8. novembra 1931 je na listi generala Petra Živkovića z odobritvijo svojega predstojnika škofa Gregorija Rožmana kandidiral tudi župnik župnije Ljubljana - sv. Jakob Janko Barle. Njegova kandidatura in izvolitev sta povzročili val ogorčenja med duhovniki ljubljanske škofije in privrženci razpuščene SLS. Pritiske so se krepili, to pa je končno v avgustu 1932 privedlo do Barletovega odstopa kot poslanca v narodni skupščini. Barletov primer prikazuje težaven položaj, v katerem se je na začetku tridesetih let znašla ljubljanska škofija, in kaže na spremenjen način odnosa do politike, ki ga je imel škof Rožman v primerjavi s predhodnikom Jegličem, in o Rožmanovem načinu odločanja v zaostrenih situacijah.

KLJUČNE BESEDE: Janko Barle, Gregorij Rožman, Cerkev in politika, volitve 1931, župnija Ljubljana – sv. Jakob

ABSTRACT

JANKO BARLE, PARISH PRIEST OF THE ST. JACOB PARISH IN LJUBLJANA,
AND HIS NATIONAL ASSEMBLY EPISODE

Janko Barle, a priest from the St. Jacob Parish in Ljubljana, was one of the candidates for the National Assembly election that took place on November 8, 1931. Having previously obtained the consent of his superior, Bishop Gregorij Rožman, Barle stood as a candidate on the list of General Peter Živković. His candidacy and election caused much indignation among the priests of the Ljubljana Diocese as well as among the supporters of the dissolved Slovenian People's Party. The pressure increased, and Barle eventually resigned his member seat in the National Assembly in August 1932. The case of Janko Barle provides an insight into a difficult situation in which the Ljubljana Diocese found itself at the beginning of the 1930s. It also shows that Bishop Rožman had a somewhat different attitude toward politics than his predecessor Jeglič, and it bears witness to Rožman's way of making decisions in strained situations.

KEY WORDS: Janko Barle, Gregorij Rožman, Church and politics, election of 1931, Ljubljana parish – St. Jacob

»Prerokovali Ste mi, da boste Vi in jaz trpela zavoljo tega, toda to nas ne sme napraviti slabiče. Vihar bo šel mimo, nebo se bo zjasnilo in veseli bodo vsi, ki so vztrajali za dobro stvar. Vodi me velik idealizem – in ljubezen, ki je tako potrebna v naši Jugoslaviji.«¹ Tako je v pismu škofu Gregoriju Rožmanu zapisal župnik pri Sv. Jakobu v Ljubljani Janko Barle,² ko se je razvedelo, da bo kandidiral na listi generala Petra Živkovića na volitvah za narodno skupščino 8. novembra 1931. Primer njegove kandidature in kratke poslanske epizode kaže, kako težaven je bil položaj, v katerem se je na začetku tridesetih let znašla ljubljanska škofija po zamenjavi na sedežu škofa tako v odnosu Cerkve do zaostrene politične stvarnosti kot v odnosih znotraj Cerkve.

Vodstvo ljubljanske škofije je na prelomu tretjega desetletja 20. stoletja iz rok škofa Antona Bonaventure Jegliča prevzel profesor na Teološki fakulteti v Ljubljani dr. Gregorij Rožman.³ Službo je od svojega predhodnika, ki je užival veliko avtoriteto, prevzel v zelo kočljivem času, ko se je Cerkev srečevala s številnimi dilemami in žgočimi vprašanji, ki so zahtevali učinkovito in odločno vodenje.

Pred Rožmana sta bili postavljeni vprašanji o oblikovanju nove oblike laiškega apostolata v okviru Katoliške akcije ter odnosa glede krščanskih socialistov, ki se je dodatno zaostрил po objavi okrožnice *Quadragesimo anno* Pija XI. v letu 1931. Zaradi fašističnega preganjanja Slovencev na Primorskem, raznarodovalne politike italijanskih škofov ter molka Svetega sedeža je pomemben del javnosti s primorskimi begunci na čelu zajelo močno protivatikansko razpoloženje, od Rožmana oz. vodstva ljubljanske škofije pa zahtevalo obsodbo takega početja. Po uvedbi kraljeve diktature se je povečal še državni pritisk, saj je država s svojo centralistično in unitaristično politiko preganjala vse, kar je bilo »plemenske« in cerkvene narave. V ospredju so bila tako vprašanja društvenega življenja,⁴ šolstva⁵

ter agrarne reforme,⁶ pri tem pa so državni organi, načelniki srezov, upravitelji šol itd. dobili navodilo posebnega nadzora nad delovanjem duhovnikov.⁷

Izredno zaostreno je bilo tudi strankarsko dogajanje. Vodstvo nekdanje SLS je v začetku sodelovalo s kraljevo diktaturo, a se je kmalu od nje distanciralo, po izstopu iz vlade 2. septembra 1931 pa prešlo v odkrito nasprotovanje režimu. Nasprotovanje vladi se je stopnjevalo spomladi 1932, ko so

Župnik Janko Barle (Pohod, 22. 12. 1934, št. 51, leto III., str. 3).

¹ Prim. NŠAL 332, pismo Barleta, 2. 11. 1931, š. 5.

² Janko Barle (Šenčur, 13. 12. 1875–Ljubljana, 1. 3. 1943). V mašnika posvečen 22. julija 1899. Bil je kaplan v Kranjski Gori, Trzihu, Kranju in pri Sv. Jakobu v Ljubljani, kjer je 1. oktobra 1909 postal župnik in to službo opravljal do smrti. Prim. NŠAL 99, š. 7 in *Letopis Cerkve na Slovenskem 2000*, str. 438.

³ Gregorij Rožman je bil za pomožnega škofa s pravico nasledstva imenovan 17. marca 1929, za rednega škofa v Ljubljani pa 17. maja 1930. Nadškof Jeglič je formalno-pravno Rožmanu škofijo izročil 28. junija 1930. Prim. Dolinar: *Ljubljanski škofje*, str. 402, 403.

⁴ Orli so bili razpuščeni po sprejetju zakona o ustanovitvi Sokola Kraljevine Jugoslavije 6. 12. 1929, druga katoliška društva so bila nadzirana, njihovo delovanje pa močno ovirano. Prim. NŠAL 332, »Spomenica duhovščine ljubljanske škofije Kraljevi vladi v Beogradu« zaradi prega-

njanja in nadziranja duhovnikov in katoliškega društvenega življenja; 10. 11. 1930, š. 5.

⁵ Paket nove šolske zakonodaje, ki je bil sprejet v letih 1929 in 1930 je bil izrazito nenaklonjen privatnim in s tem tudi cerkvenim šolskim ustanovam. Prim. Dolenc: *Država, Cerkve in šolstvo v prvi Jugoslaviji*, str. 172, 173.

⁶ V začetku tridesetih let se je zaostřilo vprašanje razlastitve veleposesti ljubljanske škofije. Šlo je predvsem za gozdni kompleks v okraju Gornji Grad, ki je pomenil izjemno pomemben finančni vir za ljubljansko škofijo. Prim. Čepič: *Agrarna reforma in katoliška Cerkve*, str. 169–171.

⁷ Prim. NŠAL 332, »Spomenica duhovščine ljubljanske škofije Kraljevi vladi v Beogradu« zaradi preganjanja in nadziranja duhovnikov in katoliškega društvenega življenja; 10. 11. 1930, š. 5.

se začele protestne prireditve ob Koroščevi 60-letnici, kulminirale pa so v t. i. šenčurskih dogodkih. Sklep je dogajanje doseglo s t. i. Slovensko deklaracijo oz. ljubljanskimi punktacijami, ki so bile razglašene v začetku leta 1933.⁸

Za razumevanje dogodkov je potrebno osvetliti Rožmanovo načelno stališče do politike, kot ga je nazorno orisal v besedilu »Cerkev in politika«,⁹ nastalem v obdobju, ko je bil še profesor na Teološki fakulteti v Ljubljani. V besedilu je med drugim izpostavil nalogo Cerkev v človeški družbi. Tako mora varovati krščanske, verske in moralne resnice in navajati narode, da si uredijo vse življenje in delovanje v skladu s tem resnicami. Izrecno je poudaril, da se Cerkev opredeljuje izključno do tistih vprašanj, ki so povezana z verskimi, moralnimi in cerkvenopravnimi vprašanji,¹⁰ v preostale zadeve, ki predstavljajo večinski del politike, pa se ne vmešava. V besedilu se je natančno opredelil tudi do vprašanja političnega udejstvovanja »cerkvenih uslužbencev«.¹¹ Med drugim je zapisal: »*Cerkev se nikdar ni in se ne more istovetiti s kakšno politično stranko. Ne brani pa, da pripadajo njeni uslužbenci strankam, a le takim, ki po svojem programu in delovanju niso nasprotne krščanskim načelom ...*«, saj so v modernih državah, posebej v zakonodajnih skupščinah, obravnavane zadeve, ki zadevajo tudi Cerkev in njene naloge kot npr. verski pouk v šoli, zakonske zadeve, interkonfesionalne razmere ... Poudaril je, da Cerkev zahteva, da kler zaradi politike ne sme zanemarjati svojih duhovnih dolžnosti in ne sme »prekoračiti meje modrosti in zmernosti, nikakor ne istovetiti strankarskega načela z religijo. Ako je videla, da bi iz političnega delovanja klera sledila škoda za vero in versko življenje, je prepovedala vsako politično udejstvovanje.« Dodal je še, da je dolžnost škofov, da nadzoruje ne le vse delovanje klera, ampak tudi njegovo politično udejstvovanje, ter da lahko v skladu s cerkvenim zakonikom kandidira le duhovnik, ki dobi dovoljenje od svojega škofa in škofa volilnega okraja, kjer kandidira. Ta načela je moral Rožman kot škof kaj kmalu uskladiti z realnim političnim življenjem, to pa se je izkazalo za zelo težavno nalogo.

Potem ko so bili v septembru 1931 sprejeti volilni zakoni za narodno skupščino in senat, so bile za 8. november 1931 razpisane volitve v narodno skupščino. Volilni zakoni so močno favorizirali državne kandidatne liste in omejevali kandidaturo

starih in prepovedanih »plemenskih« strank. Zakoni so bili tako restriktivni, da je imel pri vložitvi lastne kandidature težavo celo predsednik vlade Živković, ki je v zbiranje glasov vključil celotni državni aparat. SLS se je skupaj s preostalimi opozicijskimi strankami odločila za bojkot volitev, saj so ji volilni zakoni onemogočali enakovreden nastop, poleg tega pa bi z nastopom na volitvah pokazala strinjanje z novo ustavo, volilnimi zakoni in unitaristično politiko.¹²

Režim se je takoj lotil pridobivanja članov za svojo listo, ki bi vsaj navzven ponazarjala široko podporo prebivalstva politiki kralja Aleksandra in njegovemu režimu. V Dravski banovini se je režim obrnil tudi na duhovnike, ki niso bili v sozvočju s sicer razpuščeno SLS in jih poizkušal pridobiti za kandidaturo na vsedrjavni Živkovičevi list. Najprej se je obrnil na t. i. starine oz. privrženca nekdanjega prvaka SLS Ivan Šušteršiča. Na njegovo ime se je sklicevalo predvolilno pismo duhovnikom, poslano 22. oktobra 1931, v katerem sta bila poleg 7 soppodpisnikov tudi kanonik Josip Šiška in župnik Josip Logar iz Žirov. »Blagopokojnega« in »dalekovidnega« Šušteršiča je omenjalo kot tistega, ki je prerokoval »pogrešno« in napačno politiko slovenskih političnih voditeljev, ki je za seboj pustila le veliko praznino, polno neuspehov. Pri propagandi za volitve in novačenju kandidatov duhovnikov za narodno skupščino je posebej aktivno sodeloval ljubljanski stolni kanonik, nasprotnik SLS in Šušteršičev prijatelj, Josip Šiška.¹³

Režim pa se je obrnil ne le na starine, ampak tudi na druge duhovnike, ki niso bili privrženci SLS; med njimi je bil tudi liberalno usmerjeni župnik pri Sv. Jakobu v Ljubljani Janko Barle.¹⁴ Preden je prevzel mesto kandidata, se je posvetoval s škofom Rožmanom in mu razložil razloge, zaradi katerih se je odločil kandidirati, in škof mu je dal privoljenje h kandidaturi. Poleg tega sta se dogovorila, da bo dal resignacijo na župnijo, če bo izvoljen za poslanca in če se bo izkazalo, da dela poslanca in župnika ne bo mogoče uskladiti in bo ena služba trpela zaradi druge. V skladu z navodili Sveste stolice oz. kanonskega prava je Rožman zahteval, da se duhovnik, preden se odloči za kandidaturo za poslanca, posvetuje s svojim škofom¹⁵ in dobi njegovo dovoljenje.

¹² Prim. Gašparič: *SLS pod kraljevo diktaturo*, str. 121–129.

¹³ Prim. NŠAL 456. V zapuščini se nahajajo številna pisma I. Šušteršiča, š. 43 in NŠAL 331, Jegličev dnevnik, 17. 9. 1925.

¹⁴ Prim. *Slovenec*, 31. 10. 1931, str. 5.

¹⁵ Prim. NŠAL 332, pismo Rožmana Barletu, 23. 10. 1931, š. 5.

⁸ Prim. *Slovenska novejša zgodovina*, 1. zvezek, str. 339–342.

⁹ Prim. NŠAL 332, zapiski: Cerkev in politika, 16 strani, š. 2.

¹⁰ Prim. Dolinar: *Ljubljanski škofje*, str. 400, 401.

¹¹ Prim. NŠAL 332, zapiski: Cerkev in politika, str. 10–13, š. 2.

Za poslansko kandidaturo je Josip Šiška nago-varjal tudi šenčurskega župnika Janeza Pibra, ki ga je za kandidaturo nago-varjal tudi nekdanji minister Niko Zupanič. Piber se je najprej branil, češ da je bolj potreben župniji kot politiki in da škof Rožman na volitvah ne dovoli kandidati duhovnikom, ki so v rednem dušnem pastirstvu. Piber je za mnenje o kandidaturi vprašal škofa, ta pa mu je odgovoril, da mu je niti ne brani niti ga ne poziva k njej in da mu tudi ne bo delal težav, če bo po poslanskem mandatu ponovno delal v aktivnem dušnem pastirstvu. Ko pa so za namero izvedeli duhovniki iz Pibrove bližine, so bili tako ogorčeni in razburjeni, da je Piber kandidaturo odklonil. Nekdanji Pibrov somišljenik – »šuštercijanec« – kranjski dekan Matija Škerbec je Pibru napisal pismo, v katerem je med drugim zapisal: »Zadevo sem ponovno premislil in Ti kot prijatelj svetujem. Nikar ne kandidiraj. /.../ Škoda zate bi bila velikanska: Moralno boš nekako osramočen in ožigosan kot izdajalec Cerkve in slovenstva. Današnji režim je čisto framažonski in vlada povsod skriti kulturni boj. /.../ Če sprejmeš kandidaturo, prevzameš odgovornost kljub Tvoji najboljši volji in vsem raznim svojim pridržkom. Ti se boš s tem onemogočil v vsaki duhovniški družbi in tudi v družbi slovenske inteligence in kmeta.«¹⁶

Med kandidati na Živkovičevi listi so se v Dravski banovini poleg Barleta znašli še trije katoliški duhovniki. Iz ljubljanske škofije je bil duhovnik Maksimilijan Goričar, ki je bil v letu 1931 »na dopustu« in bivanju v Mozirju. H kandidaturi sta ga spodbudila bratranca dr. Mayer in Bogumil Vošnjak, vendar pred sprejetjem kandidature za dovoljenje ni vprašal svojega ordinarija. To je storil šele ko je bila njegova kandidatura v Konjiškem okraju že potrjena. Rožman mu privoljenja ob zapozneli prošnji ni niti dal niti mu ga ni izrecno odrekel.¹⁷ V laškem okraju je kandidiral profesor verouka v Celju Alojzij Pavlič, v okraju Dolnja Lendava pa Franc Faflik, župnik v Kančevcih.¹⁸

Po izteku roka za vložitev kandidatnih list, 13. oktobru, je bilo jasno, da se bo za podporo volivcev potegovala le ena lista, in sicer lista generala Petra Živkovića. Jasno je bilo, da bodo v narodno skupščino izvoljeni le člani njegove liste. Vprašanje je bilo le, kateri od kandidatov v določenem volilnem okraju bo izvoljen (kolikor je bilo v okraju več

kandidatov) in predvsem, kakšna bo volilna udeležba. Država je s svojim aparatom in ob pomoči svojih listov vse moči usmerila v agitacijo za udeležbo na volitvah.¹⁹ Med duhovniki so se propagandi za volitve v Dravski banovini priključili vsi duhovniški kandidati, poleg njih pa javno še kanonik Josip Šiška, župnik iz Žirov Josip Logar in šenčurski župnik Janez Piber.²⁰

Barle je kandidiral v domačem kranjskem srezu, kjer je izvedel tudi predvolilno turnejo, o kateri sta obširno poročala prorežimska *Jugoslovan* in *Jutro*. Konec oktobra je imel štiri volilne shode v Škofji Loki, Kranju, Trziču, Naklem, tam pa ni manjkalo napetosti in manjših incidentov. Barle je v govorih na shodih poudarjal, da se je po dolgem premisleku pred Bogom, svojo vestjo in po posvetovanju s svojim škofom »odločil za pozitivno sodelovanje pri delu za okrepitev naše mile Jugoslavije.« Poudaril je, da se zaveda, da bo zaradi kandidature doživljal zasramovanje in nasprotovanje, vendar kdor vidi nevarnosti, v katerih je država »v časih, ko se vse okoli nas ruši in ko živimo ko na vulkanu« in se okrog države zbirajo številni nasprotniki, »ki komaj čakajo, kako bi se vsled krize in nesloge med jugoslovanskimi brati stresli temelji Jugoslavije«, ta ne sme imeti nobenega obzira in mora »s složnimi močmi izvleči državni voz iz sedanje nevarnosti na pota k lepši srečnejši bodočnosti.«²¹ Poudaril je, da ne bo svobodne Slovenije brez Jugoslavije, ki jo je primerjal z lepo sliko. »Da je slika lepa, mora imeti lepo ozadje, lep okvir. Hrbenica Jugoslavije so naši junaški Srbi, okvir žilavi Hrvatje, lepo podobo tej sliki pa dajemo pridni, delavni in pošteni Slovenci. Če vzamemo sliki barve, okvir, ni več harmonije ...«²² Glede Korošca je dejal, da ta verjetno v svojem srcu odobrava njegovo početje ali pa ga vsaj razume, delati pa mora v nasprotju s svojim prepričanjem, po diktatu nekaj oseb svoje okolice. Poleg tega pa so, ko gre za življenjske interese države, osebnosti nepomembne. Na koncu je vse pozval na volitve. Te naj bi izrazile slogo stanov in bratsko ljubezen zedinjene velike Jugoslavije pod vodstvom viteškega kralja Aleksandra I.²³

¹⁶ Prim. NŠAL 332; Volitve v skupščino leta 1931; zadeva kandidature župnika Pibra, š. 5.

¹⁷ Prim. NŠAL 332; Volitve v skupščino leta 1931; zadeva kandidature M. Goričarja, š. 5.

¹⁸ Prim. NŠAL 332, predvolilni letak: »Bom o šli volit ali ne?«, š. 5.

¹⁹ Prim. Gašparič: *SLS pod kraljevo diktaturo*, str. 127–129.

²⁰ Prim. NŠAL 332, predvolilni letak: »Vsem volilcem po celi Sloveniji!«, š. 5.

²¹ Prim. Župnik Janko Barle o pomenu volitev. *Jutro*, 22. 10. 1931, str. 2 in Govor župnika Barleta. *Jugoslovan*, 25. 10. 1931, str. 3.

²² Prim. NŠAL 332, poročilo z volilnega shoda Janka Barleta v Kranju, 22. 10. 1931, š. 5.

²³ Prim. Župnik Janko Barle o pomenu volitev. *Jutro*, 22. 10. 1931, str. 2 in Govor župnika Barleta. *Jugoslovan*, 25. 10. 1931, str. 3.

Predvolilni letak (NŠAL 332, š. 5).

Krog nekdanje SLS so organizirali močno ilegalno kampanjo proti volitvam, s tem pa so izrazili nasprotovanje režimu in načinu volitev.²⁴ O Barletovih predvolilnih shodih so škofu poročali in se zaradi njih pritoževali gorenjski duhovniki, ogorčeni predvsem nad Barletovim poudarjanjem, da kandidira s škofovim dovoljenjem, in celo, da bo lahko poleg poslanske službe opravljal tudi dušnopastirsko ter da škof ni proti volitvam.²⁵ Škofovo ime je bilo tudi izpostavljeno in zlorabljeno na številnih predvolilnih propagandnih letakih,²⁶ prav tako tudi na letaku, ki je agitiral za Barleta. Na njem je med drugim pisalo: »Náš kandidat je župnik Janko Barle poštenja in vsega spoštovanja in zaupanja vredna oseba, ki ima za kandidaturo dovoljenje od svojega škofa.«

Rožman je zaradi privolitve v Barletovo kandidaturu doživel niz ostrih protestov in očitkov, zato je Barletu že pred 22. oktobrom prepovedal, da ga omenja na javnih shodih.²⁷ Odločno ga je opomnil, naj v skladu z navodili Svete stolice v svojem političnem udejstvovanju nastopa kot državljani in ne kot duhovnik. To je izpostavljalo na prvih predvolilnih shodih. Še bolj pa je bil Rožman ogorčen, ker je v govorih obrekoval duhovnike, ko je poudarjal, da mu je znano, da so »mnogi mojih duhovnih sobratov zastopali stališče, naj se naše dobro in blago ljudstvo vzdržijo glasovanja pri novembrskih volitvah« in da so mu neka-

teri svetovali, »da se absentirajo od dela za konsolidacijo države, ker jih vse skupaj nič ne briga in da naj vzame vse vrag, ker njih ni poleg.«²⁸ Rožman mu je očital, da s tem pred vso jugoslovansko javnostjo očitno denuncira duhovnike, ter ga opozoril, naj ne polemizira s svojimi sobratu duhovniki. Opozoril ga je tudi na taktnost in odgovornost v nastopih, drugače bo pri njem izgubil vse zaupanje. Opozorilno pismo je končal z besedami: »Že zdaj mi je jasno vse bolj kot doslej, da je moj princip edino pravilen, da aktiven župnik ne more biti poslanec in pri tem ostanem v vsakem slučaju tudi vašem.«²⁹

Protesti in pritiski zaradi škofovega dovoljenja so se nadaljevali s številnimi resolucijami in protesti. V znak protesta zaradi Barletove kandidature in škofovega privoljenja je 27. oktobra 1931 iz škofijskega odbora Katoliške akcije izstopil vidni predstavnik razpuščene SLS Miha Krek. Ta je Rožmanu v pismu izrazil zgražanje, ker lahko aktivni dušni pastir podpira obstoječi framazonski režim, ki je nasproten katoliški Cerkvi, saj preganja katoliške organizacije, uničuje katoliški tisk, zapira duhovnike, ne dovoljuje zborovanj katoliške akcije, sili mladino v protikatoliški Sokol ... Zapisal je, da si sicer ne upa dvomiti o škofovi privolitvi v kandidaturu takih duhovnikov, da pa meni, »da je vsaka katoliška akcija brez smisla, če so razmere take, da je dovoljeno nekaterim njenim članom rušiti enotnost nastopa katoliških

²⁴ Prim. Ahčin: *Izgubljeni spomin na Antona Korošca*, str. 80.

²⁵ Prim. NŠAL 332, poročilo z volilnega shoda Janka Barleta v Škofji Loki, 19. 10. 1931 in Kranju, 22. 10. 1931, š. 5.

²⁶ Prim. NŠAL 332, Pozivi volivcem, naj se udeležijo volitev, š. 5.

²⁷ Prim. NŠAL 332, pismo Janka Barleta, 22. 10. 1931, š. 5.

²⁸ Prim. Župnik Janko Barle o pomenu volitev. *Jutro*, 22. 10. 1931, str. 2.

²⁹ Prim. NŠAL 332, pismo Rožmana Barletu, 23. 10. 1931, š. 5.

*Slovencev in smejo katoliški duhovniki nastopati kot mandatarji režima, ki katoliški akciji njene prireditve prepo-veduje ter našo mladino goni v Sokolsko organizacijo.*³⁰

Ostre očitke in nasprotovanja je doživljal tudi Barle. Na pastoralni konferenci so duhovniki mesta Ljubljana, katerih del je bil kot šentjakobski župnik, sestavili protestno noto proti njemu, ker jim je na predvolilnih nastopih odrekal zvestobo kralju in državi ter ustavno pravico do svobodne izbire na volitvah, Barletov kaplan Alojzij Tome pa ga je pričel popolnoma ignorirati.³¹ Barle je doživljal tudi očitke in blatenje v smislu: »Boga je postavil v kot in gre v Beograd molit zlatega teleta.«³²

Malo pred volitvami je Rožman zaradi vse-splošnih pritiskov in različnih mahinacij v zvezi z njegovo podporo volitvam oz. raznim kandidatom 29. oktobra 1931 duhovnikom napisal zaupno okrožnico. V njej je v treh točkah zapisal:

»1. Vkljub pritisku od raznih strani in grožnjam, da bom jaz odgovoren, ako bo bodoča skupščina porinjena v proticerkveno smer, sem ostal in ostajam na principu: Aktivni dušni pastir ne more biti ob enem poslanec. Toliko je resnica, kar je več govoric, je potvorba resnice.

2. Političnih izjav nisem in ne bom dajal, ker se ne smatram za političnega voditelja, ampak samo za škofa katoliških vernikov ljubljanske škofije. Le v enem slučaju, ko kandidira v istem srezu več kandidatov, sem se izrazil: Kdor gre volit, naj voli N.N., ki je izmed vseh najboljši. Ako se razširjajo ali se bodo razširjale od kogarkoli druge moje izjave, ne verjemite ničesar.

3. Opozarjam vse gospodje, naj so v svojih izjavah resnični in previdni. Mi katoliški duhovniki smo s prepričanjem za našo državo, jo ljubimo, smo pripravljene se za njo žrtvovati, spoštujemo in čuvajmo avtoriteto kraljevo, polagoma s svojim stanovskim delom najgloblje temelje močni in urejeni državi, vse to pa ne iz koristolovstva ali trenutne osebne dobičke, ampak po svoji vesti zaradi Boga.«³³

Na Barletovem predvolilnem shodu v Naklem 30. oktobra se je zopet začelo medsebojno besedno obračunavanje med duhovniki, ki so Barleta podpirali, in njegovimi nasprotniki, pri tem pa je sodeloval tudi Barle.³⁴ Številni medsebojni duhovniški spori, ki jih je povzročila kandidatura, siloviti pritiski, ki jih je bil deležen Rožman, ter dejstvo, da je bil Barle edini kandidat v kranjskem srezu, so bili

vzrok, da se je Rožman odločil, da še pred volitvami od Barleta zahteva resignacijo na župnijo ali prošnjo za upokojitev.³⁵ Še preden je Barle osebno dobil Rožmanovo pismo, je o tem 31. oktobra že pisal *Slovenec*: »Kakor izvemo iz prvega vira, namerava g. Janko Barle takoj te dni resignirati na faro Sv. Jakob v Ljubljani in se preseliti v svojo hišo v Kranju. Volilna agitacija ga namreč močno okupira in bi g. kandidat – prav za prav že poslanec, ker nima v kranjskem okraju protikandidata – želel biti v trajnem neposrednem stiku s svojimi volilci. G. Barle se bo posledje izključno posvetil politiki. Fara Št. Jakob v Ljubljani bo prihodnje dni razpisana po konkurzu.«³⁶ Barle je bil nad škofovo zahtevo osupel in ga je rotil, naj jo prekliče. Zanical je, da naj bi javno govoril zoper duhovnike, a priznal, da so nekateri govorniki res govorili zoper njih, dodal pa, da odgovornosti za druge ne more prevzeti.³⁷ Izjavo o resignaciji na župnijo sv. Jakoba v Ljubljani je škofu poslal zadnji dan, ki mu je bil na voljo, 6. novembra 1931, vendar je samovoljno dodal, da bo začela veljati po izvolitvi in medsebojnem ustnem osebnem dogovoru.³⁸

Volitve so ob strogih varnostnih ukrepih, močnih pritiskih oblasti in številnih incidentih (raztresanju in lepljenju Koroščevih letakov, aretacij ...) potekale 8. novembra 1931. Oblast je v želji po čim večji udeležbi na volitvah silovito pritiskala na državno uradništvo. Volitve so bile namreč javne in vsak volivec je moral pred predsednikom volilne komisije povedati, za katerega kandidata bo glasoval.³⁹ Številni uradniki, ki so volitve bojkotirali, so bili po volitvah prestavljeni, nekateri so izgubili službo ali pa so bili celo obsojeni.⁴⁰

Na dan volitev in po njih so bili aretirani, zaprti, kaznovani ali s službenih mest prestavljeni tudi številni duhovniki ljubljanske škofije, preganjani pa so bili tudi številni duhovniki v preostalih delih Dravske banovine, predvsem v Prekmurju. V ljubljanski škofiji je bilo preganjenih vsaj 32 duhovnikov, in to predvsem, ker so imeli Koroščeve letake na dan volitev ali pa so jih lepili, ali pa so javno ali zasebno agitirali oper volitve.⁴¹ Razumljivo,

³⁵ Prim. NŠAL 10, Ljubljana – sv. Jakob, 30. 10. 1931, št. 4468.

³⁶ Prim. *Slovenec*, 31. 10. 1931, str. 5.

³⁷ Prim. NŠAL 332, pismo Janka Barleta, 30. 10. 1931 in 2. 11. 1931, š. 5.

³⁸ Prim. NŠAL 332, pismo Janka Barleta, 6. 11. 1931, š. 5.

³⁹ Prim. Gašparič: *SLS pod kraljevo diktaturo*, str. 122.

⁴⁰ Prim. NŠAL 332, Seznami aretiranih, pridržanih v zaporu, kaznovanih, odpuščenih iz služb zaradi nasprotovanja volitvam leta 1931 in protestnih manifestacij pomladi leta 1932, š. 5.

⁴¹ Zaradi Koroščevih letakov so bili kaznovani in preganjani: radeški kaplan Janko Sedej, župnik v Radečah Lovšin An-

³⁰ Prim. NŠAL 332, Volitve v skupščino leta 1931; izstop Mihe Kreka iz KA, š. 5.

³¹ NŠAL 332, pismo Janka Barleta, 30. 10. 1931 in 2. 11. 1931, š. 5.

³² Prim. NŠAL 332, pismo Barleta, 22. 3. 1932, š. 5.

³³ Prim. NŠAL 332, Pismo duhovnikom ljubljanske škofije z 29. 10. 1931, š. 5.

³⁴ NŠAL 332, poročilo z volilnega shoda Janka Barleta v Naklem, 30. 10. 1931, š. 5.

da se je nasprotovanje javnega mnenja ter večine duhovnikov zaradi teh pritiskov še dodatno okrepi in zaostri.

Barle je na rezultate volitev čakal v svoji župniji, na ta dan pa je opravil celo dve poroki.⁴² Volilna udeležba je bila kljub veliki agitaciji, pritiskom in represiji razmeroma nizka, malo več kot 150.000 volivcev oz. 52%, a je to udeležbo liberalno *Jutro* pospremlilo z napihnjenimi naslovi kot npr. »Triumf narodne in državne misli«, »Mogočen izid nedeljskih volitev«, »Sto petdeset tisoč«, »Triumf jugoslovanske misli v Škofji Loki« itd.⁴³ Barle je v srezu Kranj kot edini kandidat dobil 50% podpore vseh volivcev. Poleg njega je bil od duhovnikov v narodno skupščino v Dravski banovini izvoljen še Alojzij Pavlič v srezu Laško, župnik v Kančevcih Franc Faflik ni bil uspešen v srezu Dolnja Lendava, Maksimilijan Goričar pa je v srezu Konjice popolnoma »pogorel«, saj je od 1.387 volivcev dobil le 38 glasov.⁴⁴

Barle je po izvolitvi poleg službe narodnega poslanca še naprej redno opravljal službo župnika. Dne 24. januarja 1932, pred odhodom v Beograd, sta imela s škofom pogovor glede njegovega nadaljnjega župnikovanja in stališč, ki naj bi jih zastopal v Beogradu. Škof naj bi mu zagotovil, da lahko še naprej ostane župnik, za pomoč v odsotnosti pa naj bi mu dodelil kaplana koadjutorja.⁴⁵

ton, kaplan v Št. Petru pri Novem mestu Anton Kovačič, župnik iz Sv. Križa pri Litiji Leopold Erzin in njegov kaplan Martin Gorše, župnik v Motniku Franc Majdič, župnik v Kovorju Franc Zabret, Alfonz Jarc – kaplan na Raki, župnik iz Kolovrata Franc Učakar, župnik iz Sv. Križa ob Krki Andrej Zupanc in njegov kaplan Anton Torkar, kaplan iz Šmarjete Viktor Perko, kaplan v Šmihelu pri Novem mestu Ivan Pečnik, dekan v Šmartnem pri Litiji Anton Gornik in tamkajšnji beneficiat Franc Pleša, Ignacij Žganjar župnik iz Sv. Gore, dekan iz Škocjana pri Novem mestu Josip Anžič in njegov kaplan Julij Slapšak, kaplan iz Leskovca pri Krškem Alojzij Štrukelj. Na dan volitev so bili aretirani in odvedeni na okrajno glavarstvo v Kočevje in na denarne kazni obsojeni: ribniški dekan Anton Skubic, oba duhovnika s Sodražice Franc Traven, Ivan Jenko, župnik iz Gore nad Sodražico Ivan Habjan, župnik iz Roba Tomaž Zabukovec. Zaradi volitev so sankcije doživeli še sledeči duhovniki: kaplan v Cerkljah ob Krki Matej Tomazin, kaplan v Trziču Viktor Zakrajšek, dekan v Škofji Loki Jernej Podbevšek, župnik v Dragatušu Jakob Omahen, župnik iz Preloke Alojzij Jerič, kaplan v Lokah pri Zagorju Vital Vodušek, kaplan v Dolah pri Litiji Jože Kapus in Franc Golob župnik iz Kostanjevice. Prim. NŠAL 332, Sezname aretiranih, pridržanih v zaporu, kaznovanih, odpuščenih iz služb zaradi nasprotovanja volitvam leta 1931 in protestnih manifestacij pomladi leta 1932, š. 5.

⁴² Prim. NŠAL 29, Prepisi poročnih matičnih knjig župnije Ljubljana – sv. Jakob, leto 1931.

⁴³ Prim. *Jutro*, 9. 11. in 10. 11. 1931.

⁴⁴ Prim. *Jutro*, 10. 11. 1931.

⁴⁵ Prim. NŠAL 332, pismo Janka Barleta, 7. 2. 1932, š. 5.

Barle je imel svoj prvi odmevni politični govor v narodnem predstavnstvu 27. januarja, ko je le-to s t. i. Adreso odgovorilo na kraljevo prestolno besedo.⁴⁶ V vznesenem govoru je Barle pozdravljal velikega kralja osvoboditelja in podal tri zapovedi ljubezni. Prva naj bo iskrena bratska ljubezen in sloga, zato je zaklical: »*Jaž Slovenec, ljubim Srba in Hrvata.*« Druga zapoved naj bo »*ljubezen in zvestoba do svojega velikega vladarja in milega kralja našega.*« Tretja pa naj bo ljubezen do lastnega naroda. Govor so spremljali številni navdušeni medklici, na koncu »*pa dolgočasno odobravanje in frenetično ploskanje.*«⁴⁷

Dne 3. februarja 1932 je Rožman Barletu pisal pismo. »*Z ozirom na najin pogovor, ki sva ga imela dne 24. januarja t. l. pred Vašim odbodom v Beograd preciziram svoje stališče v sledeči obliki: Ni malo ne zahtevam od Vas, da odložite poslanski mandat, v sedanjem položaju nasprotno želim, da obranite mandat in da storite to, kar ste navajali kot glavni razloga vaše kandidature, namreč, da vršite mandat v prid države in cerkve. Za to boste imeli že prilike povodom proračunske debate, kjer se bo razpravljalo o kreditih za kulturne in prosvetne namene (semenišča, teološka fakulteta, kongrua itd). Na dnevni red bodo prišla vprašanja o agrarni reformi, vzgoji, o zakonskem pravu in slična.*« Na koncu pisma pa ga je pozval, naj poda formalno prošnjo za resignacijo, saj ga bo, če hoče uspešno delovati kot poslanec, naloga popolnoma zaposlila, zato naj čim prej pripravi vse potrebno za predajo namestniku. Barle je bil nad Rožmanovo zahtevo ogorčen in osupel, vendar resignacije ni podal. V odgovoru na škofovo zahtevo je med drugim zapisal: »*Z ozirom na najin razgovor, ki sva ga imela 24. jan. 1932, nisem pričakoval takega sklepa. Vi ste mi rekli: Ne zahtevam Vaše resignacije. Ostanite župnik, a dal vam bom koadjutorja – to je – kaplanu dam oblastno polnomoč, da Vas v vsem nadomestuje za slučaj Vaše odsotnosti. – Sedaj zahtevate naj vložim prošnjo za upokožitev. [...]/ Presvitli! Čudno se mi zdi Vaše zadržanje o vsem mojem položaju. Drugačni so najini ustni dogovori – drugačni – prvemu popolnoma nasprotni – vaši pismeni odloki. In še predno pridejo ti pismeni odloki do moje osebe – o tem govori že javnost. Tudi o vsebini tega Vašega pisma – se govori že teden dni in me hodijo izpraševati kaj je na tem. Iz teh povpraševanj sem takoj sklepal, da se je zopet v škofiji nekaj ukrenilo in dalo javnosti, kar ne soglaša z najinimi dogovori.*«⁴⁸

⁴⁶ To je kralj Aleksander podal 18. januarja 1932 na skupnem zasedanju Narodne skupščine in Senata. Poudaril je politična načela šestojanuarske diktature in enotnosti jugoslovanskega naroda. Prim. *Slovenska novejša zgodovina*, 1. zvezek, str. 327.

⁴⁷ Prim. Tri zapovedi ljubezni. *Jutro*, 28. 1. 1932, str. 2.

⁴⁸ Prim. NŠAL 332, pismo Rožmana Barletu, 3. 2. 1932, in pismo Janka Barleta, 7. 2. 1932, š. 5.

VOLILCI!

Mnogo volilcev se še danes ne zaveda, kako velikanske važnosti so predstoječe volitve v narodno skupščino. Brezvestneži, neodgovorni hujskači prigovarjajo ljudstvu, naj se volitev ne udeleži, razlogov za to pa mu ne povedo.

Pomislite samo eno: Kaj dosežete s tem, če ne greste volit? Ali boste s tem kaj izboljšali naše težke gospodarske razmere? Ali boste s svojo neudeležbo pomagali odstraniti krizo? Ali boste z neudeležbo odstranili nezaposlenost? Ali boste s tem zvišali cene svojim pridelkom? Ali boste z neudeležbo dosegli kako korist od banovine in države? Ali mislite, da boste s tem znižali davke? Ali mislite, da boste s tem svoje potrebščine ceneje kupovali? Ali Vam je vseeno, da nam zagospodari naš premili sosed, ki komaj čaka, da bi mu vsled naše nesloge in razdvojenosti padli kot zrelo jabolko v naročje?

Kdor misli, da bo z neudeležbo podprl kredit naše države, da bo z neudeležbo dosegel, da se denarna kriza izboljša, da bo z neudeležbo pomagal povzdigniti gospodarsko blagostanje samemu sebi, občini in državi, da bo z neudeležbo okrepil varnost svojega doma in cele države, ta se strašno moti. Moti se pa tudi oni, ki čaka onih strankarskih čarov, ki so bili, pa se nikdar več ne vrnejo.

Če se volitev ne bomo udeležili, ne bo kriza manjša, ampak vsaki dan večja in za težke posledice naj odgovarja vsak sam. Opozorili smo Vas pravočasno na to kot iskreni Vaši prijatelji, da ne boste pozneje razočarani, ko bo prepozno. Danes ni čas za pogubonosne strankarske boje, danes je zadnji čas za resno, skupno gospodarsko delo. Kdor Vam pa drugače svetuje, ta ni Vaš prijatelj, ta Vam ne želi dobro. Le v slogi in z veliko udeležbo pri volitvah bomo dobili vpliv na državno gospodarstvo in priliko, da to gospodarstvo izboljšamo. Škodljive nasvete je lahko dajati, posledice boste pa nosili le Vi.

Premislite to dobro, razsodite sami **in prav gotovo se boste odločili, da greste v nedeljo, 8. novembra na volišče in oddaste svoj glas v korist sebi in nam vsem. Le v močni, enotni Jugoslaviji je nam Slovincem zasiguran časten obstoj.**

Naš kandidat je

župnik **Janko Barle**

poštena in vsega spoštovanja in zaupanja vredna oseba, ki ima za kandidaturo dovoljenje od svojega škofa,

namestnik njegov pa je ugledni tržiški

župan **Lončar.**

Samo z zabavljanjem in prekrizanimi rokami še nikdar ni nihče dosegel uspeha.

Drugi odmevni govor je imel Barle na 20. zasedanju narodne skupščine 5. marca 1932. V njem je predlagal, da bi spremenili vse predpise o narodnih šolah, ki finančno obremenjujejo občine, ker le-te ne zmorejo tega bremena. Poleg tega pa se je zavzel še za učenje ruščine v šolah, kajti »... mi vsi ljubimo veliki ruski narod, sveto matjuško Rusijo.« Nadaljeval je, da so Rusi resda v hudi preizkušnji, »da pa skoraj pride njegov 'Uskers' njegovo vstajenje in bodočnost je slovanska. [...] tedaj bodo vsi, ki imajo vezi s tem narodom, imeli po tem narodu tudi bodočnost svojo.« Na koncu je še obsodil demonstracije nekega dela univerzitetne mladine, ki se je dala zavesti temnim silam, ki so jo z lažmi hujskale proti vladi, češ da hoče ukiniti nekatere fakultete ljubljanske Univerze.

Barle se je škofu hvalil, da je v južnih delih Jugoslavije doživljal velik uspeh in slavo. Tako je konec februarja govoril sredi Šumadije pred tri tisoč glavo množico in doživel veliko odobravanje, konec aprila pa je bil na »turneji« v okolici Ohrida in Skopja.

Zaradi izgube zaupanja pri škofu, stalne negotovosti in pritiskov ter blatenja, ki ga je doživljal v Sloveniji, je škofu konec marca 1932 sporočil, da bo v mesecu dni odložil svoj poslanski mandat, s tem pa je tudi v celoti preklical svojo delno in pogojno resignacijo na župnijo, ki jo je dal 6. novembra 1932. Škofu je sporočil, da bo s tem pokazal obrekovalcem, da mu ne gre za čast, denar in slavo, saj so ga vedno vodili le: »ljubezen, spravljenost in delo v blagor naše mile in meni tako drage Jugoslavije.« Škofu je tudi »požugal«, da so zadeve glede semenišča, teološke fakultete, kongrue, škofijskega posestva v Gornjem Gradu itd. za leti 1932/33 srečno rešene in da za naprej ne bo prevzel nobene odgovornosti.⁴⁹ Kljub napovedi pa poslanskega mandata še ni odložil.

V Sloveniji sta se vse od septembra 1931 krepili avtonomistično gibanje in nasprotovanje režimu pod vodstvom SLS, spomladi leta 1932 pa ste se še stopnjevali. Barle se je pridružil »turneji« Jugoslovanske radikalne kmetijske stranke, ki je poizkušala okrepiti politični položaj med ljudmi v Sloveniji, vendar pri tem ni imela srečne roke, saj se je za turnejo po gorenjskih občinah odločila prav v maju, torej v času največjega protirežimskega vrenja, ki je vrhunec doseglo 22. maja s t. i. šenčurskimi dogodki.

Prvi shod je imel Barle 16. maja v Hrastju pri Kranju. Že tu se je zgodil incident, saj je množica z vpitjem in pritrtkavanjem v zvoniku motila zboro-

vanje, na dvorišče, kjer so zborovali, pa je priletelo tudi nekaj kamnov. Za 22. maja so bile napovedani shodi prorežimske Jugoslovanske radikalne kmetijske stranke po raznih gorenjskih krajih: na Primskovem, v Preddvoru, Podbrezjah in Šenčurju. Privrženci SLS pa so proti njim na zborovanje poslali protestnike iz raznih krajev Gorenjske.

Najprej je bilo zborovanje na Primskovem. Tam je nastopil narodni poslanec Milan Mravlje. Kmalu po začetku so številni protestniki izzvali nered, tako da so morali posredovati orožniki, zborovanje pa je bilo razpuščeno. Ob enajstih je imel shod v Preddvoru organiziran Barle. Zaradi velikega števila ljudi je bil na prostem, kmalu po začetku pa je Barletov govor prekinil preddvorski kaplan in ljudi pozval, naj se razidejo, pri tem pa je nastal nemir, ki se je končal z grožnjo s posredovanjem orožnikov ter odhodom kaplana in več kot polovice navzočih. Barle je nameraval popoldne oditi na shod, ki ga je imel napovedanega v Podbrezjah, vendar ga je telefonsko odpovedal ter odšel »na pomoč« v Šenčur, kjer je imel shod napovedan poslanec Stanko Rape. Šenčur, Barletova rojstna župnija, je namreč veljal za »trdnjavo demokratov oz. tedanjega režima«,⁵⁰ zato je bilo v zaostrenih razmerah mogoče upati, da bo uspeh boljši kot v Podbrezjah.

Tako sta se v Šenčurju ob shodu pomerili obe strani. Shod se je pričel ob petnajstih na dvorišču trgovca Gašperlina, zbranih pa je bilo blizu 200 mož. V okolici dvorišča se je zbrala 10-krat večja množica, okrog 2.500 ljudi, ki je protestirala. To so bili privrženci nekdanje SLS in nasprotniki režima, ki so organizirano prišli iz okolice Kamnika, Kranja, Trstenika, Preddvora, Predoselj, Komende, Vodice in Cerkelj na Gorenjskem. Med govorom Barleta so protestniki pričeli kričati in vzklikali klice, ki so se ponavljali ves čas protestov: »Dol Barle, dol režim, dol nasilje, živijo dr. Korošec ...« in metati kamenje ter polena na dvorišče. Posredovali so orožniki in opozorilno streljali v zrak. Po končanem zborovanju so orožniki naredili koridor od Gašperlinovega posestva do župnišča, da se je Barle umaknil na varno. Od tam ga je kranjski župnik Matija Škerbec, ki se je udeležil protestnega zborovanja, z avtom odpeljal v Kranj, nato pa se je Barle z vlakom vrnil v Ljubljano.⁵¹

Dogodki v Šenčurju so pomenili zmagoslavje razpuščene SLS in so imeli močan odmev. Že naslednji dan je oblast pričela aretacije številnih ude-

⁴⁹ Prim. Škerbec: *Šenčurski dogodki*, str. 21–26.

⁵¹ Prim. NŠAL 332, dopis Barleta Škofijskemu ordinariatu glede protestnih shodov pomladi 1932; 7. 7. 1932, š. 5 in Škerbec: *Šenčurski dogodki*, str. 25–35.

⁴⁹ Prim. NŠAL 332, pismo Janka Barleta, 22. 3. 1932, š. 5.

ležencev šenčurskih protestov⁵² in drugih protirežimskih manifestacij v maju 1932. Med drugim so bili aretirani tudi duhovniki Matija Škerbec, kaplan iz Predoselj Anton Pogačnik, preddvorski kaplan Franc Jeraša, komendski kaplan Ivana Platiša, misijonar iz Grobelj Jožef Godina, kaplan v Dolu pri Ljubljani Jožef Hostnik in Franc Vavpetič, kaplan v Šenčurju.⁵³ V naslednjih mesecih se je odpor zoper režim še krepil. Duhovniki so imeli celo javne molitve za zaprte duhovnike, to pa je povzročalo nove aretacije.⁵⁴

Barle je dan po šenčurskih dogodkih pisal Rožmanu, da so ga pretekli dogodki dokončno brezpogojno prepričali in da se bo odpovedal mandatu poslanca. Dejal je, da povsod, čeprav oznanja le mir, strpnost in ljubezen, žanje »le sovraštvo, prepir in zdražbe. – A na čelu te zbegane, zapeljane in nevedne mladine je slov. duhovščina.«⁵⁵ Dva dni pozneje je od škofije dobil odgovor: »Na osnovi kan. 139§4⁵⁶ Vam z današnjim dnevom prepovedujem vsako politično delovanje. Nadaljne ukrepe glede župnikovanja pri sv. Jakobu si še pridržim.«⁵⁷

Barle je bil zaradi teh dogodkov silno razburjen, krivdo za nemire pa javno pripisal duhovnikom. Generalni vikar Ignacij Nadrah je po naročilu škofa od Barleta zahteval pojasnilo za njegove hude obtožbe: »Duhovniki so krivci zadnjih nemirov, v škofiji pa dobivajo potuho.«⁵⁸ Barle je odgovoril z obširnim žolčnim pismom, v katerem je dokazoval krivdo duhovnikov za nemire v Hrastju pri Kranju, Preddvoru, Šenčurju in dolžil škofa, da zagovarja duhovnike, ki so povzročali nemire, in jih označuje za »najboljše«, njega pa stigmatizira kot hujskača, kot krivca za vse gorje. Kot glavnega hujskača, ki pri škofu rovari proti njemu, je označil Frana Saleškega Finžgarja, ki naj bi bil »najstrupenejši«

privrženec in priganjač za politiko dr. Korošca in njegov najbolj goreč nasprotnik.⁵⁹

Rožman je kljub viharnemu dogajanju in aretacijah duhovnikov zagovarjal stališče, da je duhovnikova glavna naloga oznanjevanje božjega kraljestva in naj se ne vpleta v politiko. To je jasno izrazil v govoru duhovnikom, ki ga je imel ob koncu duhovnih vaj 21. julija 1932. »Čas v katerem živimo, čigar težo čutimo, nam kategorično kliče Jezusove besede: *Quaerite primum regnum Dei et iustitiam eius*.⁶⁰ razdobje, ko se morda znova kuje in se bo odločala usoda našega naroda, od nas duhovnikov pred vsem (primum) zahteva, da v trenju raznih mnenj in političnih konceptov rešujemo duše, obranjamo v njih kraljestvo božje, a tudi na zunaj čuvajmo po možnosti svobodo božjega kraljestva. To je prvo najvažnejše in bistvena naša dolžnost. Vse drugo je sekundarno, ki se more opustiti, ako razmere udejstvovanja ne pripuščajo. To imejmo pred očmi.«⁶¹ Nato je duhovnike še opozoril, naj bodo previdni, saj se v ljubljanski škofiji dogaja kulturni boj, v katerem so duhovniki pod trajnim tajnim policijskim nadzorstvom. V pridigah naj oznanjajo božjo besedo ne glede na posledice, vendar naj pustijo vse, kar ima osebnostno noto, in naj po nepotrebnem ne izpostavljajo sebe in drugih.

V avgustu 1932 je Barle končno narodni skupščini le predložil odstopno izjavo. To so izkoristili slovenski liberalni poslanci in v skupščini ostro napadli slovensko Katoliško cerkev. Poslanec Stan-ko Rape se je 9. avgusta sam pooblastil in v imenu vseh senatorjev in poslancev Dravske banovine podal izjavo o Barletovem odstopu. V njej je poudaril, da se je zgodilo prvič v zgodovini političnega življenja v Sloveniji, da je cerkvena oblast duhovniku prepovedala politično delovati, to pa je storila le zato, ker je želel delovati v korist kralja, države in vseh državljanov, ki želijo dobro tej državi, in ne le v korist plemenske ali verske stranke. Vodstvo Cerkve je Barleta preganjalo in mu prepovedalo politično delovanje, hkrati pa je podpiralo tiste, ki so ga sramotili in klicali živel republiko, dol kralj, dol Jugoslavija. Na koncu je pozval, naj skupščina sprejme Barletov odstop, ker je to njegova volja, vsi pa naj mu pokažejo, da ostro nasprotujejo takim postopkom cerkvenih oblasti in da so še naprej pripravljeni delovati v korist kralja in države. Govor je bil pospremljen z navdušenimi medklici, na koncu pa z burnim aplavzom in klici »Živio, Barle!«

⁵² Sodni epilog so dogodki dobili na t. i. šenčurskem procesu na sodišču za zaščito države v Beogradu, ki se je pričel 20. februarja 1933. Zaradi protirežimskih izjav so bili 6. marca obsojeni: nekdanja poslanca SLS, in sicer Ivan Brodar na poldrugo leto strogega zapor, Ivan Štrcin pa na denarno kazen, kranjski župnik Matija Škerbec na leto strogega zapor, 9 drugih soobtoženih pa na zaporne kazni od enega meseca do enega leta. Prim. *Slovenska novejša zgodovina*, 1. zvezek, str. 340, in *Šenčurski dogodki*, str. 198–202.

⁵³ Prim. NŠAL 5, ordinariat, Pismo škofa Rožmana kralju Aleksandru s 1. 6. 1932, leto 1932, št. 2035 in št. 2590.

⁵⁴ Prim. NŠAL 5, ordinariat, leto 1932, št. 2585, 2690.

⁵⁵ Prim. NŠAL 332, pismo Janka Barleta, 23. 5. 1932, š. 5.

⁵⁶ Kanon pravi: »Za mesto senatorja ali poslanca v zakonodajni zbor se v tistih krajih, kjer je to sv. stolica prepovedala, brez njenega dovoljenja ne smejo potegovati ali ga sprejeti; v drugih krajih pa naj tega ne poskušajo brez dovoljenja svojega ordinarija in ordinarija kraja, kjer bo volitev.« Prim. *Zakonik cerkvenega prava*, str. 68.

⁵⁷ NŠAL 10, Ljubljana – sv. Jakob, 25. 5. 1932, št. 1949.

⁵⁸ Prim. NŠAL 5, ordinariat, 4. 7. 1932, št. 2467.

⁵⁹ Prim. NŠAL 332, dopis Janka Barleta Škofijskemu ordinariatu, 7. 7. 1932, š. 5.

⁶⁰ Iščite najprej Božje kraljestvo in njegovo pravičnost.

⁶¹ NŠAL 332, Rožmanova premissljevanja o stanju v škofiji ob koncu duhovnih vaj, 21. 7. 1932, š. 23.

Škofa Gregorij Rožman in Anton Bonaventura Jeglič, 26. 2. 1930 (NŠAL 107, Jegličev album š. 67).

Naslednji dan se je na Rapetov govor ostro odzval poslanec in duhovnik Alojzij Pavlič, ki je demantiral, da je bil Rape pooblaščen od vseh senatorjev in narodnih poslancev iz Dravske banovine, ker se s to izjavo ne strinja. Dejal je, da obžaluje, da taki govori denuncirajo, to pa škoduje ne samo žrtvam teh denunciacij, ampak celotnemu slovenskemu narodu, ker so te denunciacije neutemeljene, ter poudaril, da med slovenskimi duhovniki ni nikogar, ki bi ne bil za Jugoslavijo in kralja. Govor je povzročil velik nemir, proteste in protestne odhode iz dvorane, dokler predsednik skupščine Kumandi ni pomiril strasti in prešel na drugo temo.⁶²

Odstop Barleta je bil tako sprejet, njegovo mesto v skupščini pa je zasedel Ivan Lončar, župan Tržiča.⁶³ Aktivne politične kariere Janka Barleta je bilo s tem konec, ostal pa je zvest svojim nazorom in še naprej podpiral slovenske liberalce ter se udeleževal njihovih prireditvev. Konec leta 1932 se je kot govornik skupaj z liberalnimi politiki pojavljal na nekaterih prorežimskih prireditvah na Dolenjskem, to pa je povzročalo zgražanje med duhovniki in ljudstvom, duhovniki novomeške dekanije pa so spomladi 1933 od škofa celo zahtevali, da ga zaradi

obnašanja, s katerim naj bi škodoval Katoliški cerkvi, primerno kaznuje.⁶⁴

Poslanska epizoda Janka Barleta je zanimiva že sama, dodatno zanimivost pa ji dajeta celoten kontekst in kompleksen politično-cerkveni položaj. Dogodki okoli te epizode nazorno prikazujejo stanje v ljubljanski škofiji, ko je vodenje škofije prevzel Gregorij Rožman, njegov odnos do politike in način odločanja, posebno v zaostrenih trenutkih.

Škof Rožman si je prizadeval, da bi se duhovniki ne ukvarjali s politiko in jih je nenehno opozarjal na temeljne prvine njihovega duhovnega poslanstva, ki naj bi bilo predvsem oznanjanje božjega kraljestva in reševanje duš.⁶⁵ Rožman v nobenem navodilu duhovnikom ni omenjal, naj se za dušni blagor ljudstva ukvarjajo s politiko oz. da bi v pastoralne načrte vključevali politično dejavnost. Sam sebe je dojemal kot škofa katoliških vernikov ljubljanske škofije in ne političnega voditelja, isto pa je pričakoval tudi od svojih duhovnikov, torej da so dušni pastirji svojih vernikov in ne njihovi politični voditelji. Ni jim sicer prepovedoval vstopa v politiko, a zahteval, da vsak dobi najprej škofovo dovoljenje, poleg tega pa se niso smeli hkrati ukvarjati s politiko in dušnim pastirstvom. Pri tem

⁶² Prim. NŠAL 332, Govora dr. Rapeta in Pavliča na seji narodne skupščine glede odstopa Barleta z mesta poslanca; 9. in 10. 8. 1932, in *Novosti*, 11. 8. 1932, str. 2, 3 š. 5 in *Jutro*, 10. in 11. 8. 1932.

⁶³ Prim. *Jutro*, 10. 8. 1932.

⁶⁴ Prim. NŠAL 5, ordinariat, leto 1932, 4171, 4389, NŠAL 10, Ljubljana – sv. Jakob 10. 3. 1933.

⁶⁵ Prim. Dolinar: *Ljubljanski škofje*, str. 404.

je želel biti lojalen do oblasti in delovati nestransko, s tem pa ni uresničeval strankarskih ciljev SLS. To se je zgodilo tudi pri volitvah v letu 1931, ko ni upošteval interesov SLS, ki je podpirala abstinenčno volitev, in je duhovnikom glede kandidature puščal prosto pot, čeprav se je zavedal, da bo doživel pritiske.⁶⁶ Njegova distanca do strankarske politike in s tem tudi do SLS je pomenila velik odmik od naravnosti njegovega predhodnika Jegliča, ki je z vsemi močmi podpiral in usmerjal delovanje SLS.⁶⁷ Ta drugačna naravnost oz. razlika je v vrste duhovnikov vnesla mnogo nejevolje in zmedo.

Kljub jasnim načelom škofa Rožmana, naj aktiven dušni pastir ne sodeluje aktivno v strankarskem in političnem življenju, je le-to v praksi dokaj nedoločno in nespretno uveljavljal. V Barletovem primeru se mu je očitno večkrat dal prepričati, da mu ni potrebno resignirati na župnijo, kasneje pa se je kljub dogovorom, ki sta jih sklenila, večkrat premislil, informacije o drugačnem stališču pa so prišle v javnost, še preden je bil z njimi seznanjen Barle, to pa je na Barleta delovalo zelo destruktivno.⁶⁸ Svoja načelna stališča je na podlagi pritiskov in prigovarjanje »svetovalcev« spreminjal in prilagajal različnim vplivom, posledica pa je bila zmeda. Takšno ravnanje je bilo gotovo tudi posledica njegovega mehkega značaja in načina »občevanja« z duhovniki, saj je v odnosu do njih želel biti kar se da bratski in razumevajoč. Na to nazorno kažejo že sklepi z duhovnih vaj pred posvečenjem v juniju 1929, kjer je zapisal: *»v sodbah previden in počasen, /.../ Pred vsako sodbo si vzeti čas za razsajo. /.../ Prijazen, očetovski, bratski naproti vsem duhovnikom. /.../ Krivce skušati najprej z ljubeznivo potrpežljivostjo in razumevanjem subjektivnih in objektivnih okoliščin prepričati o krivdi in jim poboljšanje omogočiti.«*⁶⁹ Takšen način pa se je v zaostrenih položajih, kot je bil Barletov, izkazal kot slab, to pa je gotovo vplivalo tudi na krhanje njegove avtoritete. Škof je pred verniki sicer deloval suvereno, v odnosu do številnih močnih osebnosti, ki so ga obkrožale, in v kočljivih trenutkih pa je bil negotov in neodločen.⁷⁰

⁶⁶ Prim. NŠAL 332, pismo Barleta, 2. 11. 1931, š. 5.

⁶⁷ Prim. Ambrožič: *Spomini in semeniška kronika 1941–1944 Ignacija Nadraba*, str. 170 in Dolinar: *Ljubljanski škofje*, str. 382.

⁶⁸ Prim. NŠAL 332, pismi Janka Barleta, 22. 10. 1931 in 2. 11. 1931 in 7. 2. 1932, š. 5.

⁶⁹ Prim. NŠAL 332, Škofovsko imenovanje in posvečenje; »Reforma vitae« (2.–11. 7. 1929), š. 3.

⁷⁰ Že pri ljubljanskem stolnem kapitulju, ki je predstavljal Rožmanove najožje sodelavce, mu po večini ni uspelo pridobiti avtoritete, kakršno je imel njegov predhodnik. Prim. Kolarič: *Škof Rožman*, II. del, str. 114–116.

Razlog za Rožmanovo privolitev v Barletovo kandidaturo je brez dvoma treba iskati tudi v upanju, da bi bilo z izvolitvijo duhovnikov mogoče omiliti proticerkveno razpoloženje v Beogradu, ki bi se z izvolitvijo slovenskih liberalcev lahko le še okrepilo. Če je ob volitvah in prvih mesecih po njih škof upal, da bo mogel po poslancu Barletu v Beogradu izposlovati kakšno korist za Cerkev, mu je od spomladi 1932 postalo jasno, da politično udejstvovanje duhovnikov na strani režima le podžiga razdor znotraj Cerkve, da podpora Barletu ni dosegla zaželenih učinkov in da se je odpor proti režimu nezadržno krepil.⁷¹

Represija, ki jo je v obdobju volitev in po njem izvajal režim, je strnila vrste duhovnikov v nasprotovanju režimu in simpatiziranju z dejavnostmi SLS oz. vključitvi vanje. Ob volitvah leta 1931 so nekdanji starini (Piber,⁷² Šiška) še zadnjič, a neuspešno poskušali strniti vrste, a je bilo še več tistih nekdanjih starinov, ki so se priključili protirežimskemu gibanju SLS (Matija Škerbec iz Kranja, Franc Bernik iz Domžal ...). Škof Rožman v danem trenutku, ki je duhovnike še dodatno povezal z SLS, ni imel avtoritete, da bi zarezal v dolgo tradicijo političnega klerikalizma, in ni mu uspelo duhovnikov odvrniti od angažiranja v politiki.

Viri in literatura

Arhivski viri

Nadžkofijski arhiv Ljubljana

- NŠAL 5, Škofijska pisarna 5; ordinariat
- NŠAL 10, ŠAL/Ž, Ljubljana – sv. Jakob
- NŠAL 29, Prepisi poročnih matičnih knjig župnije Ljubljana – sv. Jakob, leto 1931
- NŠAL 99, ŠAL razno, Službene tabele duhovnikov
- NŠAL 107, Fotografška zbirka
- NŠAL 331, Zapuščina škofa Antona Bonaventure Jegliča
- NŠAL 332, Zapuščina škofa Gregorija Rožmana
- NŠAL 456, Zapuščina Jožefa Šiške
- NŠAL 458, Zapuščina Ivana Šušteršiča

⁷¹ Prim. NŠAL 5, ordinariat, pismo škofa Rožmana kralju Aleksandru s 1. 6. 1932.

⁷² Janez Piber je sodeloval pri Šušteršičevi Narodni ljudski stranki, Šušteršiču pa je v imenu prijateljev spregovoril tudi ob njegovem pogrebu. Prim. NŠAL 458 Zapuščina Ivana Šušteršiča, pismo nekaterih duhovnikov iz 29. 1. 1918, š. 44 in Škerbec: *Pregled novodobnega slovenskega katoliškega gibanja*, II. del, str. 76.

Časopisi

Jutro, leti 1931, 1932

Slovenec, leti 1931, 1932

Poboda, leto 1934

Literatura

Ahčin, Ivan: *Izgubljeni spomin na Antona Korošca* (ur. Ervin Dolenc, Bojan Godeša). Ljubljana: Nova revija, 1999.

Ambrožič, Matjaž: *Spomini in semeniška kronika 1941–1944 Ignacija Nadraba. Viri št. 30*. Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 2010.

Čepič, Zdenko: *Agrarna reforma in katoliška Cerkev v Sloveniji (1919–1948). Država in Cerkev: izbrani zgodovinski in pravni vidiki* (ur. Alenka Šelih in Janko Pleterski). Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 2002, str. 169–171.

Dolenc, Ervin: *Država, Cerkev in šolstvo v prvi Jugoslaviji. 100 let Zavoda sv. Stanislava* (ur. France M. Dolinar). Ljubljana: Družina, 2005, str. 161–176.

Dolinar, France M.: *Ljubljanski škofje*. Ljubljana: Družina, 2007.

Gašparič, Jure: *SLS pod kraljevo diktaturo*. Ljubljana: Modrijan, 2007.

Kolarič, Jakob: *Škof Rožman*, II. del. Celovec: Družba sv. Mohorja v Celovcu, 1970.

Letopis Cerkve na Slovenskem 2000. Ljubljana: Nadškofijski ordinariat v Ljubljani, 2000.

Slovenska novejša zgodovina, 1. zvezek. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, Mladinska knjiga, 2005.

Škerbec, Matija: *Pregled novodobnega slovenskega katoliškega gibanja*, II. del. Cleveland: samozaložba, 1957.

Škerbec, Matija: *Šenčurski dogodki*. Kranj 1937.

Zakonik cerkvenega prava. Prevedel dr. Alojzij Odar. Ljubljana 1944.

Zusammenfassung

ABGEORDNETENEPISODE DES PFARRERS VON ST. JAKOB, JANKO BARLE

Bei den Wahlen zur Nationalversammlung am 8. November 1931 kandidierte auf der Liste von Petar Živković mit Billigung seines Oberen, des Bischofs Gregor Rožman, auch der Pfarrer der Pfarrei St. Jakob in Ljubljana, Janko Barle. Seine Kandidatur und Wahl lösten unter den Priestern der Diözese Ljubljana und den Anhängern der

aufgelösten Slowenischen Volkspartei eine Welle der Empörung aus. Heftige Vorwürfe wurden auch gegen den Bischof erhoben, weil er seine Zustimmung gegeben hatte. Es war dies die Zeit, als die Slowenische Volkspartei zum offenen Widerstand gegen das Regime überging und der Staat einen starken Druck auch auf die Kirche ausübte. Auf Barles Wahlveranstaltungen kam es zu vielen Ausschreitungen und bei der Wahl und nachher zu einer Massenverhaftung von Priestern, weshalb sich der Bischof in einer schwierigen Lage befand. Obwohl Barle dem Bischof versprochen hatte, im Falle einer Wahl zum Abgeordneten das Pfarramt aufzugeben, hielt er dieses Versprechen nicht und erwirkte einen Aufschub. Die Unzufriedenheit mit dem Regime und gleichzeitig mit Barle wuchs. Auf der Versammlung der Jugoslawischen radikalen Bauernpartei in Šenčur am 22. Mai 1932, an der auch Barle teilnahm, kam es zu Massenausschreitungen, was zur Folge hatte, dass Barle im August 1932 als Abgeordneter zur Nationalversammlung schließlich zurücktrat. Das Beispiel von Barles Kandidatur und der kurzen Abgeordnetenepisode spiegelt die schwierige Lage wider, in der sich die Diözese Ljubljana am Beginn der 30er Jahre befand und weist vor allem auf das Verhältnis von Bischof Rožman zur Politik und auf seine Art der Entscheidung in verschärften Situationen hin. Bischof Rožman setzte sich dafür ein, dass sich die Priester nicht mit Politik beschäftigen, und hat diese unaufhörlich auf die zwei Grundelemente ihrer priesterlichen Bestimmung aufmerksam gemacht, nämlich die Verkündigung des Reichs Gottes und die Seelsorge. Er hat ihnen zwar nicht verboten, in die Politik einzutreten, aber er hat verlangt, dass jeder vorerst die Erlaubnis des Bischofs erhält und dass sie sich nicht parallel sowohl der Politik als der Seelsorge aktiv widmen können. Dabei wollte er gegenüber dem Staat loyal sein und hat so auch nicht die Ziele der Slowenischen Volkspartei verfolgt. Trotz klarer Grundsätze hat er dies in der Praxis ziemlich unentschlossen und ungeschickt durchgesetzt. Bischof Rožman besaß in jener Zeit der Königsdiktatur, als die Priester noch zusätzlich mit der Slowenischen Volkspartei in Verbindung gebracht wurden, keine Autorität, in die lange Tradition des politischen Katholizismus einzugreifen, die in der Slowenischen Volkspartei verkörpert war. Der Bischof, der vor den Gläubigen nach außen souverän wirkte, agierte in seinem Verhältnis zu zahlreichen, ihn umgebenden starken Persönlichkeiten und in verschärften Situationen unentschlossen und ungeschickt.

*Otto Habsburški pred lovom (1912–2011), s. d.
(original brani Angelika Hribar, Ljubljana).*